

In the article the evaluation of the international rankings of competitiveness of economies. Expressed to change the model of the national economy of Ukraine.

Keywords: international rankings, competitiveness of the economy, the direction of change in the model of the national economy.

УДК 339.166.5:65.01

М. В. НАЙДЬОНОВА, канд. екон. наук, доц., УкрДАЗТ, Харків;

О. В. ГРОМОВА, канд. екон. наук, доц., УкрДАЗТ, Харків;

І. В. ПАЛАМАРЧУК, канд. екон. наук, доц., УкрДАЗТ, Харків.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Проведено аналіз теоретичних підходів до вдосконалення організаційно-економічного механізму формування інтелектуального капіталу високотехнологічних підприємств. В статті розглядаються питання змісту стратегій управління інтелектуальним капіталом високотехнологічного підприємства та обґрунтовується процедура формування інтегрованої стратегії управління інтелектуальним капіталом на базі побудови ієрархічних стратегічних карт. Пропонується створення венчурного фонду, який акумулює ресурси для фінансування високоризикованих проектів, пов'язаних з виробництвом і реалізацією інноваційної продукції.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, високотехнологічне підприємство, інтегрована стратегія управління, ієрархічні стратегічні карти, венчурні фонди.

Вступ. В даний час для України назріла гостра необхідність переходу від сировинної економіки до економіки інноваційного типу. Досягти високого рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств можна підвищуючи ефективність використання інтелектуальних ресурсів, активізуючи інноваційну діяльність. Результатом цих дій буде збільшення частки об'єктів інтелектуальної власності в структурі капіталу підприємства. Наслідком цього може стати зростання наукоємності підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості.

Для активізації інноваційної діяльності, створення і просування високотехнологічних товарів необхідне стимулювання розробників інтелектуального продукту для досягнення високих результатів ефективності, навчання спеціалістів технологіям і специфіці виведення розробок на міжнародний рівень, створення в Україні інноваційної інфраструктури. Це створить сприятливі умови для комерціалізації інноваційних розробок.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Сьогодні науково-технічний розвиток і модернізація вітчизняної економіки в першу чергу пов'язується із створенням і впровадженням інноваційних продуктів і процесів. Цим проблемам присвячені роботи С. Вайна, Г.В. Рожкова [1]. У роботах Г.Л. Азоева, Л.Н. Качаліної [2], Л.І. Лукичева, О.Н. Мельникова [3] розглядаються питання організації високотехнологічних виробничих систем в різних галузях промисловості і вдосконалення механізмів управління ними.

Підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств різних галузей економіки на основі використання результатів інноваційної діяльності є багатогранною проблемою. Різні аспекти цієї проблеми розглядаються в працях провідних

вітчизняних і зарубіжних вчених. Так, механізми управління інтелектуальним капіталом, інтелектуальною власністю, інтелектуальними і нематеріальними активами підприємств аналізуються в роботах В.М. Рутгайзера [4], В.П. Багова, Т.М. Орлової, Дейвіда П. Нортон, В.А. Супруна [5], М.І. Ломакіна і ряду інших дослідників.

У роботах У. Буковіча, Х. Такеучі [6], В.В. Глухова аналізуються питання побудови системи управління знаннями.

Мета досліджень, постановка проблеми. Однак, як показує аналіз літературних джерел, існуючі механізми управління інноваційною діяльністю не повною мірою враховують специфіку високотехнологічних підприємств, пов'язану з необхідністю забезпечення збалансованого розвитку всіх складових інтелектуального капіталу науково-дослідної, виробничої та маркетингової підсистем в стратегічній перспективі і обліку супутніх ризиків.

Таким чином, виникає актуальне завдання розробки організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю високотехнологічного підприємства на основі формування інтегрованої стратегії управління інтелектуальним капіталом.

Виклад основного матеріалу. Технологічна конвергенція, стиснення в часі витратного циклу створення нових видів продуктів і технологій, а також високий ступінь наукоємності виробленої продукції призводять до необхідності вдосконалення організаційно-економічного механізму управління високотехнологічним підприємством.

Створення організаційно-економічного механізму адекватного специфічним особливостям бізнес-процесів підприємства дозволить збільшити частку інтелектуальних активів, у тому числі об'єктів інтелектуальної власності в структурі майна підприємства. У зв'язку з цим вдосконалення організаційно-економічних механізмів управління підприємством повинно охоплювати не тільки сферу реалізації інвестиційних проектів інноваційної спрямованості, а й забезпечувати трансформацію інтелектуальних ресурсів підприємства в конкурентоспроможні на світовому ринку об'єкти інтелектуальної власності, включаючи нові продукти, послуги та технології.

В даний час більшість експертів дають негативну оцінку поточному інноваційному потенціалу України. Відзначається стійка тенденція зниження частки високотехнологічних продуктів у ВВП України.

Одним з найважливіших елементів організації інноваційної діяльності підприємства є ефективне управління інтелектуальним капіталом, що є стратегічним ресурсом сучасної організації. З точки зору методології стратегічного менеджменту вибір стратегії управління інтелектуальним капіталом підприємства (яка є найважливішою складовою інноваційної стратегії) повинен здійснюватися залежно від реалізованої на підприємстві конкурентної стратегії і стратегії зростання.

У таблиці 1 представлена матриця для вибору стратегії управління інтелектуальним капіталом підприємства.

Таблиця 1. Матриця вибору стратегії управління інтелектуальним капіталом

		Конкурентні стратегії	
		Низькі витрати	Диференціація
Стратегії зростання	Підвищення позиції на ринку	Стратегія оптимізації інтелектуальної інфраструктури	Стратегія розвитку інтелектуальної інфраструктури
	Розвиток продукту	Стратегія інтелектуального стимулювання	Стратегія інтелектуального розвитку
	Вертикальна інтеграція	Стратегія розвитку відносин з постачальниками	Стратегія створення споживчої лояльності
	Диверсифікований ріст	Стратегія інтелектуального навчання	Стратегія інтелектуального поширення

Зміст стратегій управління інтелектуальним капіталом високотехнологічного підприємства відображено в таблиці 2.

Збалансований розвиток високотехнологічного підприємства можливе тільки за умови узгодження цілей з формування складових інтелектуального капіталу всіх трьох основних підсистем підприємства: науково-дослідної, виробничої та маркетингової.

Збалансований розвиток всіх трьох зазначених підсистем у рамках обраного типу підприємств дозволить підвищити вартість компанії за рахунок більш раціонального використання ресурсів. У зв'язку з цим доцільно здійснювати розробку приватної стратегії для кожної підсистеми напрямку, заснованої на підвищенні ефективності управління інтелектуальними ресурсами підприємства в цілому.

Для вирішення даного завдання може бути використана процедура формування інтегрованої стратегії управління інтелектуальним капіталом високотехнологічного підприємства, що використовує побудову ієрархічних стратегічних карт. Застосування стратегічних карт дозволяє представити інтегровану стратегію у вигляді набору взаємопов'язаних цілей, реалізації приватних стратегій розвитку кожної з трьох основних підсистем підприємства, а також врахувати наявність активних і пасивних елементів інтелектуального капіталу.

Таблиця 2. Стратегії управління інтелектуальним капіталом високотехнологічного підприємства

Стратегія	Пріоритетні напрямки
Оптимізації інтелектуальної інфраструктури	Побудова оптимальної організаційної структури підприємства, яка спрямована на раціональне використання інтелектуальних ресурсів.
Розвитку інтелектуальної інфраструктури	Ускладнення організаційної структури підприємства з метою побудови багатоланкового ланцюга створення наукоємної продукції.
Інтелектуального стимулювання	Мотивація персоналу підприємства на створення наукоємної продукції і забезпечення її розвитку у відповідності з вимогами ринку.
Інтелектуального розвитку	Розвиток корпоративної культури, яка спрямована на активізацію генерації персоналом інноваційних ідей в різних сферах діяльності підприємства.
Розвитку довгострокових відносин з постачальниками	Побудова довгострокових партнерських відносин з постачальниками з метою мінімізації інноваційних ризиків.
Створення споживчої лояльності	Організація груп лояльності, які засновані для створення партнерства з споживачами з урахуванням загальних цілей у сфері інновацій
Інтелектуального навчання	Постійне підвищення кваліфікації співробітників з метою прискорення освоєння виробництва інноваційної продукції.
Інтелектуального розширення	Залучення нових висококваліфікованих співробітників для забезпечення ефективного розвитку наукомістких виробництв.

Активні елементи – елементи інтелектуального капіталу, які мають властивості саморозвитку і самонавчання (навички та вміння співробітників, зв'язки з партнерами, елементи корпоративної культури тощо).

Пасивні елементи – елементи, які завжди вимагають зовнішнього втручання для їх зміни (технології, бази даних, бренди і торгові марки).

Організаційно-економічний механізм формування інтелектуального капіталу включає систему організаційно-адміністративних та економічних заходів, спрямованих на формування інтелектуального капіталу високотехнологічного підприємства і його використання при реалізації інноваційних процесів.

Однією з ключових складових запропонованого механізму є створення венчурного фонду, який акумулює ресурси для фінансування високоризикованих проєктів, пов'язаних з виробництвом і реалізацією інноваційної продукції. Можна розглядати можливість створення фондів двох типів: внутрішнього і колективного. Внутрішній фонд створюється в рамках підприємства з метою концентрації капіталу для інвестицій в інноваційний бізнес власних ресурсів. Колективний фонд формується спільно з іншими організаціями, зацікавленими в інноваційному розвитку високотехнологічного підприємства. До них належать державні організації (наприклад, Міністерство економічного розвитку), вузи, споживачі, партнери.

У загальному випадку реалізація запропонованого механізму передбачає наступні етапи:

1. Визначення раціонального типу високотехнологічного підприємства залежно від реалізованих стадій інноваційного процесу, а також характеристик сфери його діяльності.

2. Вибір інтегрованої стратегії управління інтелектуальним капіталом як складової інноваційної стратегії підприємства в залежності від реалізованих на підприємстві конкурентної стратегії і стратегії зростання.

3. Формування стратегічних карт для кожної з виділених підсистем підприємства всіх видів діяльності, що дозволяють визначити стратегічні цілі діяльності його в галузі управління інтелектуальним капіталом.

4. Розробка і реалізація системи заходів, спрямованих на досягнення поставлених стратегічних цілей, а також дозволяють мінімізувати ризики, що виникають при виконанні інноваційних проєктів.

Висновки. Формування інноваційної стратегії високотехнологічного підприємства має ряд особливостей. Ці особливості обумовлені тим, що діяльність такого підприємства охоплює весь життєвий цикл продукції, створеної в результаті інтелектуальної діяльності персоналу підприємства. Це етапи НДДКР і безпосереднього створення продуктивних інновацій, а також етапи розробки технології їх виробництва, освоєння і випуску продукції.

Список літератури: 1. Рожков Г.В. Генезис глобальной инновационной экономики / Под ред. С.Г.Ерошенкова и М.Г.Ерошенкова. – М.: МАКС Пресс, 2013. – 556 с. 2. Качалина Л.Н. Конкурентоспособный менеджмент. – М.: ЭКСМО, 2006. – 464 с. 3. Мельников О.Н. Управление интеллектуально-креативными ресурсами наукоемких производств. – М.: Машиностроение, 2004. – 399 с. 4. Рутгайзер В.М. Оценка стоимости бизнеса. /Учебное пособие. – М.: Маросейка, 2007. – 448 с. 5. Супрун В.А. Интеллектуальный капитал: Главный фактор конкурентоспособности экономики в XXI веке. / Монография. – М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2010. – 364 с. 6. И. Нонака, Х. Такеучи

Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах. – М.: Олимп-Бизнес, 2003. – 348 с.

Надійшла до редколегії 20.10.2013

УДК 339.166.5:65.01

Організаційно-економічний механізм формування інтелектуального капіталу високотехнологічного підприємства / Найдьонова М. В., Громова О. В., Паламарчук І. В. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 52 (1025). – С. 76–80. Библиогр.: 6 назв.

Проведен анализ теоретических подходов к совершенствованию организационно – экономического механизма формирования интеллектуального капитала высокотехнологических предприятий. В статье рассматриваются вопросы содержания стратегий управления интеллектуальным капиталом предприятия и обосновывается процедура формирования интегрированной стратегии управления интеллектуальным капиталом на базе построения иерархических стратегических карт. Предлагается создание венчурного фонда, который аккумулирует ресурсы для финансирования высокорискованных проектов, связанных с производством и реализацией инновационной продукции.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, высокотехнологическое предприятие, интегрированная стратегия управления, иерархические стратегические карты, венчурные фонды.

The analysis of theoretical approaches to improve organizational – economic mechanism of formation of the intellectual capital of high-tech enterprises. The article examines the strategies of the content of intellectual capital management company and justify the procedure for forming an integrated strategy for management of intellectual capital on the basis of hierarchical policy maps. Proposes the creation of a venture fund, which accumulates resources to fund high-risk projects related to the production and sale of innovative products.

Keywords: intellectual capital, high-tech enterprise, integrated management strategy, hierarchical strategy cards, venture capital funds.

УДК 339.187.6

Н. В. НИКОЛЕНКО, аспирант, КНТЭУ, Киев

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СУЩНОСТИ АРЕНДЫ

В статье предложено схематическую модель арендных операций, которая отражает взаимосвязь между основными субъектами ведения хозяйства с помощью комплекса организационно-технических, экономически-правовых и финансово-кредитных отношений. Приведено схему нормативно-правового регулирования арендных операций в Украине, которая позволяет систематизировать отечественные и международные акты комплексно и выделить конкретные уровни законодательной власти для понимания сущности категории аренды и на основе этого определения ее звена в сфере экономических отношений. На основе обобщения подходов и систематизации нормативно-правовой базы предложено определение аренды.

Ключевые слова: аренда, арендодатель, арендатор, арендные отношения, арендные операции.

Введение. В условиях социально-экономических преобразований и перехода экономики Украины к ведению хозяйства на рыночных принципах, исследование процессов развития и экономического регулирования арендной деятельности приобретают особую актуальность, что обусловлено не только относительной новизной арендных отношений, но и ее практическим значением как одной из перспективных форм долгосрочного инвестирования.